

PÁRISI NAPLÓ.

Hrabowszky Dávid' utazási
töredékeiből.

Nov. 4-kén 1842.

Tegnap voltam a' Csillag-diadalíven, (Arc de Triomphe de l'Étoile), Napoleon' diadalainak egyik legtovább fenmaradható külvilági hirdetőjén. Előre bámulással tekintjük, miután olly messziről 's olly óriási alakban tűnik fel. Szépség 's nagyszerűség ritka arányban van nála összhangoztatva. Már maga a' reá fordított munka hirdeti alkotója' nagy hatalmát. Nincs emlék, melly körül annyi látogató társal találkozott volna, mint itten. Azonban minden szépsége mellett körülé sem fothattam el azon bizonyos ürességi érzetet, melly bennem diadalívek' látásakor mindig éled. Óriási, minden közvetítő, őket környéketőkkel hullámvonalokban összekapcsolható szárnyak nélkül, földből magasan, ridegen kiálló kockák; olyanok, mint némelly emberek, mint az angolok; bámuljuk magasztos, de kellemes érzés nélkül. Vagy fokozatot kellene hozzáadni, vagy őket dom' alakjában alkotni. — De a' kilátás, miben tetején részesülünk, magának az alkotmánynak méltán megfelelő, 's már ezért is sokkal érdekesb, mint a' reá némileg emlékeztető Sz. Márton 's Sz. Dénes kapuk, mellyek a' mellett, hogy sokkal kisebbek, a' város' közepén az épülettömegek között úgy szólván, elenyésznek. Róla az ellátás szebb 's terjedelmeseb, mint a' többi általam eddig ismert pontokon. Lábaik alatt: az éjszaknyugoli elnépesült, majdnem több épületet,

mint mezőseget mutató környékzet; éjszakra a' síkság; e' kettő között elől Monnartre; délkeletre Páris' homályban borongó másik vége; délnyugatra a' boulognei erdőség, 's ezen túl Seine' kies völgye 's a' Versailles felé keletkező hegyek.

Sajátságos, általam illy magas pontról még soha nem szemlélt jelenség vala az e' diadaliv' tetejéről látott két, egymással St. Germain körül, a' ponttól, mellyet elfoglaltam, legalább egy órányira eső földön találkozó gőzkocsihuzam. Illy távolságban mozgó testek' észrevevése ritkaság. Állatot, legyen bár ló, vagy szarvasmarha, hasonló távolságban látni már nem lehet. Hasonlítható e' kocsihuzam egy testsülni kezdő, de a' mellett az anyag' lehetetlenségébe nem merülő, sőt még gyorsabb szárnyakra kapott felhőtömeg, a' körül nyugvó tárgyak között. Nézzük a' villámsebességűnek tarka színeit, a' belőle gyakran szikrákkal vegyülve kilövelt, őt rejtélyesen takargató gőzfátyolt, 's kész a' repülő sárkány' testsült alakja.

Nov. 5-kén.

Tegnap először voltam a' Jardin des Plantes-ben. Állattartó osztályaiban láttam sok ragadozó-madarat, először éltemben Condort, több sast, saskeselyüt, kangurut 'sat. A' hidegebb levegőt nem szerető állatokhoz nem lehet bejutnom. Láttam ellenben a' felséges libanoni cedrust, mellyről Tessedik emlékezik. Akkor 92 esztendő levén, most 108. Jussieu által ültetett. Lombjaimind meg annyi esernyőt képeznek.

A' kert' gloriattjéről igen szép kilátás, kivált nyugat felé.

Délután bementem a' muzeumba, melly e' kert' körébe esik. Sok állatot itt vettem észre először. Látogató számos, többnyire közsorsuak. Jele, hogy ezek is érdekeltetnek a' tárgyak által, mellyek' szemlélése ismereteink' szemmel fel nem fogható körét is tágitja.

Estve az Odeon színházban láttam l'Impromptu's Une petite guerrière, vagy is: Les deux impératrices darabokat. Mindenik nyomorult silány férczelet. Ebben egyetlen igazság a' ruházat, érdekesség a' benne figurázó magyar hős, nem pedig a' két fő személynek: Mária Therezia's Katalin császárnéknak szerepei. Mi az első' neve alatt fellép, az egy érzélgő grisette, 's nem hős érzelmű fejedelemlő, minő királynénk vala. — A' két császárné, kik pedig az életben egymást soha sem látták, erősen rivalizálnak egymással, mint két olasz courtesane, az alsó néposztályból. 'S a' claqueurök mégis hogy' tapsolának. De hiszen a' darab egy kegyurnőnek, Ancelot ur', a' Vaudeville színház' igazgatója' nevének műve, mint azt az előadás' vége után egy színész, — szemtelenségből, vagy gúnyból, — a' színpadról hirdette. Csak kevés néző bátorzkodott morogni 's füttyölni.

Az ismeretes francia földismereti jártasságnak is adaték ez alkalommal új bizonyossága. „Vissegrad aux frontières de l' Hongrie.“

Ma délután a' világszerte híres Gobelinek' gyárával ismerkedtem meg. Leírását már most három nyomtatványban is birom, itt elég legyen egy-két észrevét. Mechanismusa igen egyszerűnek látszik, annál fogva, mit a' ké-

szülőben levő szőnyegek' munkásainál észrevehettem. Legtöbbet mozog itt egy kis fesű alaku csontszerszám, mellyel a' már befűzött gyapjuszálak levergettetnek, hasonlólag a' mi takácsaink' vetőkéjéhez. A' festett gyapjún, midőn még szálakban az orsókon szemléljük, koránt sem észrevehető azon regényes tündöklés, mellyet a' belőle készült alakon bámulunk. De ezek majdan felülmulják tündökléssel eredetijöket, a' festvényt. — A' mi most készül, annak majdnem fele Raphael' utánzása.

Hogy e' híres gyártelep' művei remekek, az beavatlan szemekkel is könnyen észrevehető. Remek a' rajtok előmlő színezet' felséges ragyogása, a' munka' gyöngédsége. Általok az originál, még egy raphaeli remek is, teljes, sőt azt még idealizáló, a' regényességnek magasb mutatkozásában, élénkbe állító hűséggel utánoztatik. Ámde honnét a' színeknek e' ragyogása, honnét a' kezeknek olly méltán 's minden műértő által csodált ügyessége? 'S miután a' himzés, mert ennél fogva készül itt minden, másutt sem ismeretlen, sőt jelenleg, így a' mi szépeinknél, annyira elterjedett foglalkozás; — miért tűnik ki ennek minden más országokban, sőt már a' telep' falain kívül, hozzá itt-ott talán alig több mint néhány lépésnyire, tett kezelése közöl? Vagy talán itt is képzelmek' országában készül a' hir' koronája, a' kedvezőleg előlegező's túlbecsülő véleménynél fogva? Döntsék el e' kérdést a' vegytanárok. Én minden bámulat mellett, mellytől megragadva sok száz látogató társal egyetemben e' telepet bejártam, mégis az utolsó véleményben

vagyok kész osztózni. Azt mondják: az ott folyó csermelyben lappang a' színek' ragyogásának kútfeje. Ha ez így van, át nem látom, miért ne lehetne találni széles e' világon hasonló tulajdonságu csodás vizet. Példányokban nem fösvény a' természet, mihelyest megadá fajban a' terményt. Ő nem egyes úgy szólván más világból hozánk vetődött darabokban, hanem rendszerint ezereket, sőt milliókat felmutatható fajokban szokott, ha bár ritkán, egy helyen adakozni. Csak keressük, előbb utóbb meg kell találunk.

Nov. 6-kán.

Tegnap rándulék Versaillesba, vasaton, Meudonnak, tehát Seine' balpartján, hol mult májusban a' rémítő szerencsétlenség történt. Négy lieut fél óra alatt tettünk hátra, tehát igen középszerű sebességgel. Ennél nagyobbat bizonyosan ama szerencsétlenség' emlékezte gátol.

Versailles valóban megérdemli hírének nevét. Külseje igazi székesvároshoz illő, csekély kiterjedése' daczára. Franciaország' fényűző, jó ízlésű fejlődései természet szerint néki adhatták az elsőséget. Fénylaka, mellynél nagyszerűbbet, kívül belől pompásabbat még nem láttam, most teljes kiterjedésében muzeumná alakíttatott. Itt is tapasztalható, mi sokkal bajosabb, szertenni jelenleg nagy hirre névre, mint ezelőtt két századdal. Versaillesnek Lajos Filep király nem csak helyreállítója, hanem szepítője is. Ő tiz évi uralkodása óta az itteni muzeumot fejlődései bőkezűséggel, művészi választékossággal gazdagította. És mégis e' nagyszerű gyarapításról csak néha hallani egy-két hírlapi szót. S

egykor mi sokfelé harsogtatott alkotásának híre szerteszét Európában!

E' roppant műkinestárról is csak egy-két szót. Az egésznek tetemes részét képezik a' mostani király alatt készült festvények 's szobrok, többnyire óriási alakban. Egy nagy teremben a' francziák' legujabb haditettei, leginkább afrikai harczai ábrázoltatnak. Mi sokat lehet itt köszönni egy Vernet Horác', Rouget 's egyebek' ecsetének! Művész nélkül mi volna a' legszivesebb megemlékezés a' mult kor' nagy tetteire? Ő a' hallhatatlanság' közvetítője. Nem felejtkezének meg Lajos Filepről művészi kortársai is. Sok festvényen előjön, azon nevezetes különsséggel XIV-ik Lajosra nézve, ki itten legalább százszor látható, hogy ez többnyire magánosan, vagy mint a' békés, őt nem bántott Németország' 's Hollandia' városainak megvívója, rombolója mutatkozik; ő ellenben mint alkotmányos király, a' juliusi nevezetes napok' eredményeit gyümölcsözőkké tevő férfiaknak közepette; — így: mint jelenik meg a' városháznál, mint esküszik meg a' chartára, 's t. eff.

E' muzeum teljesen nemzeti. A' mi külföldi, p. o. mellkép találhatik benne, az is mind Franciaország' történeteire vonatkozik. Festvényeiken is észrevehető, hogy a' francziák leginkább Austria ellen törtek revolutioi háborúikban.

Versailles' két fő tereme olyan, minővel csak a' most Münchenben keletkezett két társa versenyezhet, 's ezek által csak czélszerűbb teremhez, melly már átmenet templomira, illőbb rendezkedés, de nem pazarabb fény által előztetik meg. Az egyiknek, melly a' fénylak' derekában, az első emelet-

ben esik, 's a' kert felé dül, csupán egyik oldalán 13 óriási ablakot számoltam. A' másik, a' harczterem, czélszerűen választott a' nemzet' harczfia által kivivott diadalok' dicsőítésére. Leirhatlanul érdekes. A' négy óra, melyet e' muzeumban töltöttem, csak egy-két pillanatnak látszik, 's tárgyai azon órák' defolytával még kedvesebbeknek.

Estéledés miatt a' két Trianonba már nem mehettünk be, de láttam az ugynevezett nagyobbik előtt, (melly a' másiknál kisebb), először életemben, egy francia királyi herceget, Nemourst. Karcsu, sovány, de csinos, szőke, szelid arczu ifju ember. Ezért is valamint ismeretes szótalansága miatt inkább némeinek tarthatnók.

Vadászatban elejtett nyulakat szemlélgete a' kastély' udvarán, hounét majdan Rumigny generál, és még három más ur' kíséretében, négy ülés, könnyű ernyővel fedett stajerkocsijára, négy szitrkétől vonatva, felült 's elhajtattott. Köszöntésünket nyájasan, de kalapiját arca elébe eresztve, viszonzá. Későn estve mentem vissza Párisba, a' másik vasuton, mellynek minap Courbevoie-ól kezdődő végén már jártam. St. Cloud-ot, mellyen keresztül jöttünk, setétség miatt látnom nem lehetett.

(Folytattatik.)

Költemények.

A' győri leány.

Ballada.

Föl van szedve Rába'

Hidja közepében;

Meghaladja száz tüz'

Hosszát mértékében —

„Merre, merre, szép bogárszemű lány?

Nem mehelsz át zúgó Rába' hidján

Csak madárnak van szabad menése,

Levegőben lévén röpülése.“

,Hogy ne mennek!‘ szól a' győri lányzó,

Mint öröklét, 'olly szépen virágzó.

,Még ma es'ye Pápán kell teremnem,

Szép fiúval karra fogva mennem.

Nem kell senki' győri francziája,

Nincsen annak szomorú nótája.“

'S ment a' lányzó, a' hidhoz sietve.

Ott a' frank ör, lassan lépegetve;

Mig tulparton már magyarfi jára,

Rába volt a' két tábor' határa.

És ki hinné, a' lány mit kívána,

Tán hogy volna röpülésre szárnya?

Tán hogy immár Pápán ünnepelne,

Őt legény és ő legényt ölelne?

Im tulparton egy magyar vitéz ül,

Annyi sok jó néz ki a' szeméből,

Annyi szép szó minden pillantása,

Hogy már érte volna vágyódása.

„Vissza!“ mond a' frank félig kevélyen,

Mert felszeggem jár a' szép személyen

És midőn elfordul és tovább men, —

Gyors futásnak a' leány eredyén.

Minden, a' ki látja; összehorpad,

Szive reszket, és hajszála torzad. —

Amde vágyi szárnynya változának,

'S ő sietve szárnyain vágyának,

Mint szivarvány' hajló karikája,

Levegőben öly szökést csinál.

'S már majd hanyatlék örvénynek mélyébe,

De segítő kez akad kezébe..

És a' kéz őt felvoná kebelre,

'S ölben vitte nyugodalmas helyre. —

„E' leánykát isten adta nekem,

Senki más, csak ő lesz feleségem.“

Mond a' mentő, 's a' lány ájúlóban

Semmit nem tud még e' nyájas szóban